

УДК 398.21 : 82-34 (045)

СЕНЧИЛО Надія

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЕТИКИ ТА МОТИВІВ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ТУРЕЦЬКИХ НАРОДНИХ КАЗКАХ

У роботі здійснено порівняльний аналіз українських народних казок про тварин і чарівних казок з турецькими народними казками на основі структурно-семантичного підходу. Проаналізовано тексти казок зі схожими мотивами та досліджено спільні та відмінні особливості в структурі й поетиці жанру.

Ключові слова: народна казка; казки про тварин; чарівна казка; мотив; поетика.

Вступ. Фольклор, зокрема жанр казки (як органічна складова культури), є цінним матеріалом для проведення українсько-турецьких компаративних студій. Інтерес науковців до казки не зникає, адже дослідження архетипової сфери дає можливість зрозуміти глибинний пласт народного художнього відображення життя, виокремити домінуючі свідомості народу як кодову знакову систему, що переходить від однієї генерації до іншої. Зокрема О. Ребрик зауважує, що казка не є специфічним витвором окремого народу. Вона належить до міжнародних жанрів, однак вирізняється чітким національним колоритом, оскільки передає морально-етичні ідеали, світоглядні настанови певної нації [11, с.819].

Аналіз досліджень і публікацій.

Вивченню народної казки присвячено багато українських та зарубіжних праць – як суто фольклорних, так і написаних на межі різних наук. До цього жанру звертаються літературознавці, мовознавці, культурологи, психологи тощо. Народна казка була у фокусі зарубіжних літературознавчих студій О. Веселовського, В. Проппа, Р. Волкова, Н. Ведьорнікової, С. Мелетинського, Н. Єліної, Е. Хартленда, С. Томпсона, К. Бріггс, М. Йеарслі. Серед українських науковців дослідженням казки займалися Микола Костомаров, Михайло Драгоманов, Володимир Гнатюк, Іван Франко, Михайло Грушевський, Лідія Дунаєвська, Леся Мушкетик тощо. До вивчення казки зверталися такі турецькі дослідники, як СаїмСакаоглу, який зокрема досліджував казки Гюмушхане, а також БілгеСеїдоглу, УмайГюнай, Ахмет Алі Арслан, Алі Берет Алптекінта інші.

Структурним вивченням казки одним з перших почав займатися Володимир Пропп, зауважуючи, що вивчення структури всіх видів казок є необхідною передумовою історичного вивчення цього жанру [9, с.20]. В. Пропп запропонував класифікацію російської чарівної казки за функціями дійових осіб, зазначаючи, що на відміну від мотивів кількість їх є обмеженою (31) і постійною в композиції жанру. Попри складність та багатозначність мотиву, він все ж є базовим елементом будь-якого нарративу, відпо-

відно є важливим структурним компонентом казки, яка перш за все диференціюється на мотиви. Мотивами вважаються як якості героїв, так і їх кількість, вчинки, предмети тощо. С. Томпсон, один з авторів класифікатора фольклорних казок, вважає мотив центральним елементом аналізу цього жанру. Він створив класифікатор повторюваних мотивів у 6-и томах. На думку С. Неклюдова, мотив є складовим елементом сюжету, тобто мотив і сюжет співвідносяться як частина і ціле [8, с.236]. Є. Мелетинський оперує поняттям «архетипічний мотив», розуміючи його як «певний мікро-сюжет, що містить предикат (дію), агенса, пацієнса та несе більш-менш самостійний і достатньо глибинний зміст [6, с.50]. А. Рафаєва пропонує власну систему казкових мотивів у вигляді предикатно-актантної системи, в основі якої лежать архетипічні мотиви, виділені Є. Мелетинським [10].

Новий етап у казкознавстві (порівняльний) започаткували німецький дослідник Й. Вольте, чеський фольклорист І. Полівка («Примітки до “Дитячих і домашніх казок” братів Грімм», 1913–1932 рр.): у тритомному виданні вчені здійснюють порівняльний аналіз слов'янських, західноєвропейських та позаєвропейських казок. Сьогодні вивчення українських народних казок у межах порівняльного літературознавства залишається актуальним, на що вказують праці Л. Мушкетик «Людина в народній казці Українських Карпат: на матеріалі оповідальної традиції українців та угорців» [7], О. Сабецької «Українська народна казка про тварин та індійська «Панчатантра»: порівняльний структурно-семантичний аналіз сюжетів» [12], Н. Сенчило «Культурні патерни поведінки героїв в українських та турецьких народних казках» [17] тощо.

Постановка проблеми. У гуманітаристиці зростає потреба здійснення порівняльних досліджень творів народів з різною культурою, релігією та традиціями, які, зважаючи на динамічність життя і необмежені можливості сучасної людини пізнавати різні культурні середовища, є актуальними у світлі сучасної науки. Метою роботи є

проведення порівняльного структурно-семантичного аналізу структурних елементів, зокрема мотивів українських та турецьких народних казок. Матеріалом для нашого дослідження послуговували українські народні казки Полтавщини [14], Гуцульщини, Наддніпрянщини [13] з 44 томного збірника, укладеного М. Зінчуком, та твори з роботи Saim Sakaoglu з книги «Казки Гюмушхане. Збірка та аналіз текстів» [15]. Дослідник Saim Sakaoglu не лише уклав тексти народних казок у книгу, а й здійснив їх глибокий аналіз, поділивши тексти (70 казок) на типи (казки про тварин, суто народні казки, анекдоти, ланцюжкові казки тощо) та запропонував аналіз за такою схемою: 1. Назва казки. 2. Тип тексту за каталогами Ebarhard-Voraton та Aarne-Thompson. 3. Ім'я оповідача та місце виявлення казки. 4. Сюжет казки. 5. Почерговість казкових мотивів. 6. Варіанти казки. 7. Видозмінені форми мотивів [15, с. 102].

Порівняльний аналіз українських народних казок з турецькими фольклорними казками (м. Гюмушхане) на основі структурно-семантичного підходу дозволить встановити наявність творів зі схожими мотивами та дослідити ступінь їх схожості. Такий підхід дає змогу зробити глибокий аналіз текстів. Виявлення повторюваних елементів та зіставлення повторюваних явищ, встановлення загальних закономірностей та особливостей шляхом порівняльного аналізу веде до історичного вивчення фольклору.

У традиційній фольклористиці казки прийнято поділяти на три типи: казки про тварин (птахів, комах, плазунів), чарівні (фантастичні) та соціально-побутові (реалістичні, новелістичні) казки. Така класифікація видається цілком прийнятною у нашій роботі. Групи казок про тварин та чарівних казок і є об'єктом нашого дослідження.

Теорії походження жанру казки. У казок народів світу багато спільного, хоч вони і відзначаються національними особливостями, відображають спосіб життя народу, його працю і побут, природні умови тощо. Цьому явищу науковці довгий час шукають пояснення. В історії світової фольклористики проблема походження казок залишається не вирішеною. Кожна фольклористична школа пропонувала свої підходи до її розв'язання, проте питання походження казки досі залишається відкритим.

Наприклад, прибічниками міфологічно-порівняльної школи були В. Грімм, Я. Грімм, М. Мюллер, А. Афанасьєв, на переконання яких жанри усної словесності походять з міфу, з якого розвивається і казка Засновник «теорії мандрівних сюжетів» Т. Бенфей схиляється до думки, що батьківщиною казкового епосу є Індія, звідки казки поширилися світом. В. Клоустон вва-

жає, що народні казки, які ходять скрізь од Норвегії до Іспанії та од Італії до західної Гірської Шотландії, це не що інше як повторювані форми східних первописів, занесених із Азії різними шляхами: для півдня Європи це зробили турки, для півночі – монголи під час свого двохвікового панування [3, с.27].

На основі переконань походження казки внаслідок культурно-історичної взаємодії між народами виникає теорія запозичень та міграційна школа, прихильниками якої були і українські вчені М. Драгоманов, М. Дашкевич, О. Потебня та ін. Центральною ідеєю антропологічної школи, до якої належали Е. Гартленд, А. Гомм, Е. Дюркгейм, В. Мангардт та ін., полягає у переконаннях, що повторюваність мотивів, сюжетів, образів та символів у різних народів пояснюється не тільки культурно-історичними впливами, а й єдністю психічних процесів, тотожністю побутових форм і релігійних уявлень, що зникли з життя, але збереглися у фольклорі. Ф. Колесса зазначав, що представники антропологічної школи відстоюють думку, що на різних місцях у різних часах, у різних народів можуть зовсім самостійно і незалежно від себе складатися дуже подібні або й однакові пісні, казки і перекази, як прояв однакового устрою людської природи й однакової психіки на однакових ступенях розумового розвитку й серед однакових обставин життя [4, с.33]. На переконання Михайла Грушевського, українські фольклористи схиляються до думки, що український народ найбільше запозичував казкові фольклорні мотиви від татар, турків та персів [2, с. 322].

Нам, зокрема, близькою видається антропологічна теорія та теорія компаративістів, які доводили, що у фольклорних текстах запозичення відбувається не «механічно», а творчо, тобто народ переосмислює і пристосовує запозичений сюжет до умов свого існування, адаптує його з «чужого» у «свій». Саїм Сакаоглу, вважаючи вирішення проблеми походження казок складним завданням, переконаний, що у XXI столітті дослідники зможуть запропонувати нові теорії походження казки [16, с. 17].

Структура та поетика український та турецьких народних казок. Як в українському, так і в турецькому фольклорі важливе місце займають казки про тварин. Літературознавчий словник дає визначення казки як жанру народної творчості, епічного, повістувального, сюжетного художнього твору усного походження, для якої характерні традиційність структури і композиційних елементів, контрастне групування дійових осіб, відсутність розгорнутих описів природи і побуту. Зміст казки є складним і багатозначним, у ній відображені всі аспекти людського життя. Сюжет казки багатоепізодний, з драматичним розвитком подій, зосередженням дії на героєві і

щасливим закінченням. Казки характеризуються «замкненим часом» і завершеністю, співвідносними з досягненням героєм своєї мети і перемогою добра над злом [5, с.321]. Казки про тварин в історичному плані вважаються найдавнішим пластом народного казкового епосу. На думку Н. Андрєєва, передумовою розвитку казок про тварин була десакралізація тотемних персонажів при збереженні їх зооморфності. В міру відмирання тотемних вірувань казки про тварин збагачуються побутовими мотивами, в тім числі анекдотичними. Спостереження за звичками тварин поєднуються із зображенням сімейних і соціальних відносин [1, с. 61].

Казки про тварин мають традиційну форму початку, що є важливою ознакою жанру. Як в українському, так і у турецькому фольклорі починається така казка традиційною формулою-зачином – сталим за змістом поширеним реченням, що відразу вказує на вимисел подальших подій у творі. Як правило, в українській казці він починається із дієслів бути чи мати, абстрактного означення часу або числівника один у прикметниковій формі у значенні «деякий, якийсь». Наприклад, «В однім лісі жив вовк...», «Давним-давно звірі всі приятелювали...», «В одного господаря жив старий і мудрий кіт», «Одного разу бігла лисичка...», «Були собі, жили собі, горя не знали...», «Якось лисиця не спіймала жодної поживи...», «Було це дуже давно у нашому лісі» тощо. Схожа формула зачину і у турецькій казці про тварин, наприклад, «Колись-то жив горобець» («Zamanın birinde bir serçe varmış»), «Було чи не було...» («Bir varmış, bir yokmuş...»), «Давним-давно» («Vakti zamanında...»).

Для чарівних казок також притаманна формула початку з абстрактним означенням часу, яка ніби готує слухача до подальшого вимислу в розповіді. Наприклад, українські казки часто починаються словами «Була у царя і цариці гарна-прегарна дочка», «Був один чоловік і мав два хлопці», «Жили собі чоловік та жінка», «Жила собі бідна вдова», «Було в чоловіка три сини». Початок чарівної казки Гюмушхане нерідко оформлюється такими фразами, як: «Колись давно був один бідний чоловік» («Evvel zaman içinde fakir bir adam varmış»), «Було чи не було...» («Bir varmış, bir yokmuş...»), «В давні часи...» («Eski zamanın devrinde...»), «Давним-давно був мисливець Хасан» («Vakti zamanında bir Avcı Hasan varmış») тощо.

Зміст казки в обох народів, як правило, виражається через авантюру, яка зав'язується на початку твору, має логічний розвиток і розв'язку вкінці. Приклади авантюри в українських казках – лисиця бачить вовка з куркою в зубах або діда, який ловить рибу і прикидається мертвою; котик

наказує півнику сидіти тихо і нікого не впускати до оселі; баба дає бідному чоловіку багатство взамін на те, чого у нього нема на цей момент; цареву доньку викрадає змії; або в турецьких казках – собака залишає вівцю та осла самих на чужому полі; взамін на курку лисиця обіцяє мельнику робити добро; Падишаху сниться сон, що син чабана забере собі його доньку; Падишахова донька-красуня не може говорити тощо. Між зав'язкою і розв'язкою завжди існує діалектична єдність.

Традиційна формула кінцівки не властива ані українським, ані турецьким казкам про тварин. Казка закінчується розв'язкою конфлікту, який чітко виражений на початку твору. Іноді закінчення може мати дидактичний характер. Наприклад, в українській казці «Хитра лисиця» вовк висновкує, що лисиця, бажаючи обдурити його, сама потрапила до пастки і тепер знатиме, що так чинити не можна. Проте як українські, так і турецькі чарівні казки завершуються формулою з позитивною (щасливою) кінцівкою, яка виражається одним або двома реченнями. Наприклад, в українських казках ця формула така: «Я там була, мед-вино пила, по бороді текло, а в рот не попало», «Відгуляли весілля і стали жити щасливо», «І жили вони довго й щасливо, може й до цього часу живуть, якщо не помиралі», «Тут і казочці кінець, а хто слухав – молодець!», «Кому казочка, а кому бубликів в'язочка»; в турецьких – «Вони ж у достаткуна-солоджуватимуться життям» («Onlar da yeuip için muratlarına ererler»), «Збудують дім, одружаться і житимуть в достатку» («Köşkler uyardığı, evlenir, yeuip için yaşarlar.»), «... відгуляють весілля. Так і житимуть у достатку» («kendü düğünü yarağ. Böylece uyuip için yaşarlar.»), «Вони повернуться на батьківщину, там житимуть у достатку і щасті» («Babasının memleketine gelirler, orada yeuip için keyiflerine bakarlar.»).

У казках про тварин відсутні описи пейзажів та зовнішності персонажів. Герої часто характеризуються загальними фразами, наприклад, «бідолашний кіт», «смирений журавель», «хитра лисиця» та зменшувально-пестливими номенами «лисичка-систричка», «вовчик-братик» тощо.

У поетичній системі казок про тварин найпоширенішими є такі художні засоби: ретардація – лисичка двічі просить півника відчинити, півник двічі – відмовляє; лисичка тричі викрадає півника, а котик щоразу все далі йде від дому («Котик і Півник»). Гіпербола – котик поміщає трьох дочок і сина лисиці в мішок («Котик і Півник»); осел так голосно співає пісню, що привертає увагу вовка; пес готує пастку для вовка («Свідчення лисиці») тощо.

Порівняльний аналіз мотивів у турецьких та українських казках про тварин. Як

українські народні казки про тварин, так і турецькі казки характеризуються наявністю соціальних елементів, викривальною спрямованістю і повчально-розважальною функцією. Тварини можуть виступати у ролі сестри (лисичка-сестричка), брата (вовчик-братик), куми (лисичка-кума) тощо. Дуже поширеними персонажем у обох народів є лисиця. Зокрема серед групи казок про тварин, виокремлених С. Sakaoglu у праці «Казки Гюмушхане. Збірка та аналіз текстів», цей персонаж присутній у двох із трьох текстів. Як правило, ця тварина виступає уособленням хитрого і підступного героя. Лисиця вміє знайти вихід з будь-якої ситуації й особисту вигоду, хитруючи, вона обдурює тварин, птахів та людей в українських («Про хитру лисицю», «Лисиця-іменинниця», «Лисичка в суддях») та турецьких казках («Свідчення лисиці» («Tilkinin Şahitliği»), «Лисиця і ведмідь із хитрим фермером» («Kurnaz Çiftçi ile Ayl ve Tilki») тощо. Мотив хитрощів наявний у більшості як українських, так і турецьких казок, де фігурує образ лисиці. Поширеними героями виступають також ведмідь та вовк, але, на відміну від лисиці, вони частіше є другорядними і менш яскравими персонажами.

Для реалізації мети зосередимо увагу на аналізі мотивів турецької казки «Свідчення лисиці» та української народної казки «Котик і Півник». У казці «Свідчення лисиці» свійські тварини залишаються без опіки собаки (мотив «втрати захисника»). Осел не слухає поради вівці починає співати пісню, привертаючи увагу вовка (мотив «непослуху передую мотиву небезпеки»). Вовк хоче з'їсти тварин, проте вівця ставить йому умову: спочатку знайти свідка, який доведе, що поле, на якому паслися тварини, справді належить батькові вовка (мотив «пошук порятунку»). У якості свідка вовк приводить лисицю, яка змінює свої свідчення залежно від ситуації (мотив «хитрості»). Розумний пес, підготувавши пастку, рятує тварин (мотив «порятунку»).

Схожа комбінація мотивів засвідчена в українських казках про тварин, наприклад, у казці «Котик і Півник». Півник, залишившись сам вдома, не виконує поради котика і відчиняє віконце Лисиці (мотив «непослуху»). Лисиця викрадає Півника (мотив «викрадення») і несе його до свого дому, а той голосно співає, щоб почув Котик («пошук порятунку»). Котик рятує Півника (мотив «порятунку»). Отже, і в турецькій, і в українській казці частина мотивів повторюється.

Порівняльний аналіз мотивів у турецьких та українських чарівних казках. Серед казок з праці «Казки Гюмушхане. Збірка та аналіз текстів» Саїма Сакаоглу переважають тек-

сти, що належать до категорії чарівних (фантастичних) казок. Серед українських народних казок тип чарівної казки також широко представлений цікавими текстами. С. Сакаоглу не виділяє окремої групи з назвою чарівні казки (Peri Masalları), як це прийнято в українській фольклорній традиції, а називає їх справжні народні казки (Asıl Halk Masalları) [15, с. 101].

Зосередимо увагу на аналізі мотивів турецької казки «Німа донька падишаха» (Padişahın Konuşamayan Kızı) та української казки «Царева дочка і змії». Падишах обіцяє видати заміж свою доньку за того, хто зможе змусити її заговорити (мотив «винагороди за допомогу в незвичайній ситуації»). Наймолодший з трьох братів розповідає в присутності дівчини цікаву, але суперечливу історію, і в такий спосіб змушує дівчину заговорити (мотив «порятунку від німоти»). Падишах дотримує свого слова і віддає доньку юнакові (мотив виконання обіцянки). Юнак хитрістю вбиває змію, що жила в роті дівчини, сприяючи її німоті, і вбивала всіх женихів вночі (мотив «порятунку від зла»). Вони одружуються (мотив «щасливого закінчення»).

В українській казці «Царева дочка і змії» після викрадення доньки змієм (мотив «викрадення») цар дає обіцянку передати все своє багатство та видати заміж дівчину за того, хто визволить її (мотив «винагороди за допомогу в незвичайній ситуації»). Юнак за допомогою чарівного перстня дістається до житла змія і забирає дівчину (мотив «порятунку»). Вони справляють гучне весілля (мотив «щасливого закінчення»).

Розглянемо тексти інших чарівних казок – казки Гюмушхане «Сон Падишаха» («Padişahın Ruyası») та казки Гуцульщини «Царська донька і маляр». У турецькій казці Падишахові приснився сон, що бідний син чабана, який на той час був ще дитиною, забере в батька доньку (мотив «викрадення») і одружиться з падишаховою донькою. Падишах всіляко намагається перешкодити цьому, але в силу певних обставин сон з часом реалізовується (мотив «віщого сну»). В українській казці цареві сниться сон, що розбійники викрадуть у нього багатство (мотив «сну»). Розбійники викрадають царську доньку (мотив «викрадення»), яку потім рятує бідний маляр і, пройшовши шлях випробувань долі, одружується з нею. Отже, частина мотивів у казках є схожою, хоча й реалізованою завдяки різним ситуаціям.

Висновки. Порівняльний аналіз українських народних казок про тварин та чарівних казок з турецькими казками на основі структурно-семантичного підходу дозволив встановити наявність творів зі схожими мотивами та дослі-

дити спільні та відмінні особливості в структурі та поетиці жанру. Зокрема як у казках про тварин, так і у чарівних казках обох народів наявна традиційна формула початку, що є жанровою особливістю і завдяки абстрактному означенню часу вказує на вигаданий характер подальших подій у творі. Традиційна формула кінцівки не властива ані українським, ані турецьким казкам про тварин, тоді як чарівні казки, як правило, мають формулу щасливого завершення. На рівні поетики для жанру характерна гіперболічність, ретардація.

Повторюваність мотивів у турецьких та українських народних казках про тварин доводить аналіз текстів «Свідчення лисиці» та «Котик і Півник». В обох творах повторюються такі мотиви, як: мотив «непослуху», мотив «пошуку порятунку», мотив «порятунку». У чарівних казках «Німа донька падишаха» (Padişahın Kocuşatayan Kızı) та української казки «Царева дочка і змії» повторюються мотиви «винагороди за допомогу у незвичайній ситуації», «порятунку», «щасливого завершення»; у казках «Сон Падишаха» («Padişahın Ruyası») та казки Гуцульщини «Царська донька і маляр» – мотив «сну», «викрадення», «одруження». Отже, частина мотивів в українських та турецьких казках є повторюваними.

Список використаної літератури

1. Андреев, М. Сюжетный показчик украинских народных сказок. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – 184 с.
2. Грушевський М. Історія української літератури : у 6 т., 9 кн. / Михайло Грушевський. – Т. 1, К.: Либідь, 1993.
3. Клоустон, В.А. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни ; пер. з англ. А. Кримського, НАН України. Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. – К.: ВД «Стилос», 2009. – 160 с.
4. Коллеса, Ф. Про вагу наукових дослідів над усною словесністю//Фольклористичні праці. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 17-33.
5. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. (Notabene)
6. Мелетинский Е.М. О литературных архетипах., РГГУ, – Москва, 1994.
7. Мушкетик, Л. Персонажі української народної казки., К. : Укр. Письменник, 2014. – С. 360.
8. Неклюдов, С. Почему сказки одинаковые? // Живая старина., 2004, №1(41), – С. 7-10.
9. Пропп, В. Исторические корни волшебной сказки. – Москва, «Лабиринт», 2004.
10. Рафаева, А. В. Структура сказочных мотивов и их использование в системе СКАЗКА // Труды международного семинара Диалог'99 по компьютерной лингвистике и ее приложениям в двух томах [под. ред. А.С.Нариньяни.,Таруса] – РосНИИ ИИ, 1999, Т.1., – С.241 – 246.
11. Ребрик О. Перські народні казки у контексті українських фольклористичних досліджень // Народознавчі зошити. – №5 (113). – 2013.
12. Сабецька, О. Українська народна казка про тварин та індійська «Панчатантра»: порівняльний структурно-семантичний аналіз сюжетів, дис... к.філол.наук. Київ, 2008.
13. Українські народні казки: Книга 35. Казки Наддніпрянщини / Запис, упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук., –Чернівці, Букрек, 2011.
14. Українські народні казки: Книга 38. Казки Полтавщини / Запис, упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук, – Прут, Чернівці, 2010.
15. Sakaoglu, Saim. Gümüşhane Masalları. Metin Toplama ve Tahlil. – Ankara : Sevinç metbaası, 1973.
16. Sakaoglu, Saim. Masalların Uluşumu Üzerine Farklı bir Yaklaşım // Milli Folklor, – 2009, Yıl 21, Sayı 13 – 17.
17. Senchylo, Nadiya. Cultural Patterns of Behavior of Characters in Turkish and Ukrainian Folk Tales // 4 th International Regional Development Conference, 21-23 september 2017 (Tunceli / Turkey), – Malatya, 2017. С. I. – p. 1061-1066.

REFERENCES

1. Andrieiev, M. *The plot pointer of Ukrainian folk tales*. [Siuzhetnyi pokazchik ukrainskykh narodnykh kazok]. – Bila Tserkva: TOV «Bilotserkivdruk», 2015. – 184 s.
2. Hrushevskiy, M. *History of Ukrainian literature*. [Istoriia ukrainskoi literatury : u 6 t., 9 kn.] / Mykhailo Hrushevskiy. – T. 1, K. : Lybid, 1993.
3. Klouston, V.A. *Folk tales and fictions, their vanderves and changes* [Narodni kazky ta vyhadky, yikh vandrivky ta pereminy] ; per. z anhl. A. Krymskoho, NAN Ukrainy. In-t skhodoznavstva im. A. Yu. Krymskoho. – K.: VD «Stylos», 2009. – 160 s.
4. Kollesa, F. *About the importance of scientific experiments on oral literature* [Pro vahu naukovykh doslidiv nad usnoiu slovesnistiu] //Folklorystychni pratsi. – K.: Naukova dumka, 1970. – S. 17-33.
5. *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / Za red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka.* – K.: VTs «Akademii», 2007. – 752 s. (Notabene).
6. Meletynskiy E.M. *About literary archetypes* [O lyteraturnykh arkhetypakh], RHHU, – Moskva, 1994/
7. Mushketyk, L. *Characters of the Ukrainian folk tale* [Personazhi ukrainskoi narodnoi kazky] / Mushketyk, L. – K. : Ukr. Pysmennyk, 2014. – С. 360.
8. Nekliudov, S. Why are the tales the same? [Pochemu skazky odynakovye?] // Zhyvaia staryna., 2004, №1(41), – S. 7-10.
9. Propp, V. Historical roots of the fairy tale [Ystorycheskye korny volshebnoi skazky]. – Moskva, «Labyrint», 2004.
10. Rafeeva, A. V. *The structure of fairy-tale motifs and their use in the system TALE*. [Struktura skazochnykh motyvov y ykh yspolzovanye v systeme SKAZKA] // Trudy mezhdunarodnoho semynara Dyaloh99 po kompiuternoi lynchvystyke y ee prylozhe-

nyiam v dvukh tomakh [pod. red. A.S.Naryniy., Tarusa] – RosNYU YY, 1999, T.1., – C.241 – 246.

11. Rebryk O. *Persian folk tales in the context of Ukrainian folklore researches*. [Perski narodni kazky u konteksti ukrainskykh folklorstychnykh doslidzhen] // Narodoznavchi zoshyty. – №5 (113). – 2013.

12. Sabetska, O. *Ukrainian folk tale about animals and the Indian “Panchatantra”: a comparative structural and semantic analysis of plots structural and semantic analysis of plots*. [Ukrainska narodna kazka pro tvaryn ta indiiska «Panchatantra»: porivnialnyi struktur-no-semantychnyi analiz siuzhetiv], dys... k.filol.nauk. Kyiv, 2008.

13. Ukrainian folk tales [Ukrainski narodni kazky: Knyha 35. Kazky Naddnyprianshchyny] / Zapys, uporiad. i lit. oprats. M. Zinchuk., –Chernivtsi, Bukrek, 2011.

14. Ukrainian folk tales [Ukrainski narodni kazky: Knyha 38. Kazky Poltavshchyny] / Zapys, uporiad. i lit. oprats. M. Zinchuk., – Prut, Chernivtsi, 2010.

15. Sakaoglu, Saim. *Gümüshane Masalları. Metin Toplama ve Tahlil*. – Ankara : Sevinç metbaası, 1973.

16. Sakaoglu, Saim. *Masalların Uluşumu Üzerine Farklı bir Yaklaşım // Milli Folklor*, – 2009, Yıl 21, Sayı 13 – 17.

17. Senchylo, Nadiya. *Cultural Patterns of Behavior of Characters in Turkish and Ukrainian Folk Tales // 4 th International Regional Development Conference, 21-23 september 2017 (Tunceli / Turkey)*, – Malatya, 2017. C. I. – p. 1061-1066.

Н. СЕНЧИЛО СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОЭТИКИ И МОТИВОВ В УКРАИНСКИХ И ТУРЕЦКИХ НАРОДНЫХ СКАЗКАХ

В работе с помощью структурно-семантического подхода осуществлен сравнительный анализ украинских народных сказок о животных и волшебных сказок с турецкими народными сказками. Проанализированы тексты сказок с подобными мотивами и исследованы общие и отличительные особенности в структуре и поэтике жанра.

Ключевые слова: народная сказка; сказка о животных; волшебная сказка; мотив; поэтика.

N. SENCHYLO COMPARATIVE ANALYSIS OF POETICS AND MOTIVES IN UKRAINIAN AND TURKISH FOLK TALES

The work compares the Ukrainian folk tales about animals and fairy tales with Turkish folk tales on the basis of the structural-semantic approach. The texts of fairy tales with similar motifs are analyzed and general and distinctive features in the structure and poetics of the genre are explored.

Key words: folk tale; fairy tale; magic tale; motif; form; poetics.

N. SENCHYLO COMPARATIVE ANALYSIS OF POETICS AND MOTIVES IN UKRAINIAN AND TURKISH FOLK TALES

The work compares the Ukrainian folk tales about animals and fairy tales with Turkish folk tales on the basis of the structural-semantic approach. The texts of fairy tales with similar motifs are analyzed and general and distinctive features in the structure and poetics of the genre are explored.

Both in Ukrainian and Turkish folklore, an important place is occupied by fairy tales about animals. The article shows that the texts of fairy tales about animals in both nations have a traditional form of origin. The content of the fairy tale in both nations, as a rule, is expressed through an adventure, which is tied at the beginning of the work, has a logical development and a denouement at the end. The traditional ending formula is not inherent in either Ukrainian or Turkish animal tales. The fairy tale ends with the denouement of the conflict, which is clearly expressed at the beginning of the work. Like Ukrainian folk tales about animals, Turkish fairy tales are characterized by the presence of social elements, expository orientation and instructive entertaining function. Animals can act as sisters (foxy-sister), brother (wolf-brother), fellow sponsors (fox-fellow sponsor), etc. A very common character in both nations is a fox. As a rule, this animal is the personification of a cunning and insidious hero. The fox can find a way out of any situation and personal gain, distorting it, it deceives animals, birds and people in Ukrainian (“About the cunning fox”, “Fox-birthday-girl”, “Fox in the judges”) and Turkish fairy tales (“Testimony of the fox” (“Tilkinin Şahitliği”), “Fox and the bear with a cunning farmer” (“Kurnaz Çiftçi ile Ayı ve Tilki”) and so on. The motif of tricks is the key in most both Ukrainian and Turkish fairy tales, where the image of a fox appears.

The motifs of the Turkish fairy tale “Testimony of the fox” and the Ukrainian folk tale “The Cat and the Cock” are analyzed in the work, as well as a comparative analysis of the motifs of fairy tales: Turkish – “Mutiny daughter of the Padishah” (“Padişahın Konuşamayan Kızı”), “Padishah’s Dream” (“Padişahın Rüyası”) and Ukrainian ones – “The King’s daughter and the snake”, “The King’s daughter and the artist”. Comparative analysis of the texts made it possible to identify similar motifs in the tales of two nations and analyze the poetics of the genre.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2018